

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Consequentibus Pertexens, Quae post beatum S. Xaverij
Obitum Soc. Patres ad Dei gloriam in iisdem Prouinciis gessere

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1667

5. Berzei cum Rabinis disputatio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11445

velut scelerum oppressam lethargo experge facturus horrendis terræ moribus succussit quibus accedebant formidandi tota insula mugitus. Nouem tantum dierum spatio, terra iis motibus trigiesies concussa, morrales immenso terrore obruit scribitque Berzeus ipso sanctissimæ Triadi sacro die cum esset in pulpitem conscensurus, tam sæuo impetu quassatam, vt siue terrore extremi exitij, seu Deo impulsore, palantes vociferarentur per compita, adeste fratres, audituri Apostolum (manet hoc nostris patribus illic nomen) adeste ab eo docendi cur nobis minas repentinæ cladis intentet Deus, & quæ cælum iratum placare nobis valeamus. Ad has, subdit is, voces conuolare confertim Christiani Ianiseri, Hebræi, Saraceni, Schismatici, Ethnici, sua quosque ipse pro Secta, & Religione admonere, de morum emendatione, & errorum, quoad in tanta eorum colluue poterat, magno tamen in omnibus meliorum prouentu

Et hinc initium factum est disputandi cum doctissimis Iudæorum. Ipsa enim diei ratio Berzeum adegerat vt de Trinitatis adorabili arcano diceret: fecit, ostenditque, tres personas, Deorum trium censi nomine non posse; quod falso hebræi nobis imponebant, prophetarum voces de promptis ex veteri Instrumento, & Simbola quibus ejus secreti ad quod cæcutiunt Iudæi & adumbratur vera intelligentia, & probatur vnus scilicet naturæ diuinæ simplicitas in tribus personis re ipsa distinctis; isti sunt nonnulli ea concione, qui se ortos ferebant ab quondam profugis ex seruitute Balylonis, sibi que plurimum doctrinæ arrogabant. His cum Berzeo libuit experiri, quid possent disputaudo. Horum primarij Rabbini duo, Iosephus & Salomon vterque ab suis præsertim Salomon pro oraculo audiri solitus. Vocatus ab his ad solenne epulum Berzeus, libenter promittit, obstante licet arcis Præfecto Manuele, amicisque dissuadentibus, ne proditorij venæni hæc occasio neceretur, obiuit tamen conditum Berzeus, ajens Deum nec sibi nec suæ defuturum causæ, & obiuit solus. Vt major esset aduersarijs libertas, opponendi quod vellent. Aderant complures, etiam saraceni, quos seu propria ratio, seu curiositas mouerat, sublati mensis ad arma venit, decertatur à medio Die ad primam noctem; conferuntur Hebraici textus cum latinis, viri sancti mentem ea Deus accendit efficacitate in causæ suæ propugnationem, vt præter friuola vix quicquam Rabbini, vrgenti referrent, ipsique deinde sese inuoluerent inuicem; ac demum in peius, dilaberetur quisque ad absurda, velut ambo parum cerebro constarent. Tantum nihilominus veri lumen inde obortum Salomonis qui doctrinæ in ijs tenebat imperium vt manus dederit, professusque sit se suis optare vt quicumque vellent, ad Christum transirent. Sibi quidem jam fixum, Gaspari Berzeo educandum filium tradere, pro se verò Deum enixe precari, sibi vt cœperat copiosius affulgeret. Cæteri quos vinci pudebat, & vires deficiebant ad vincendum, confessionem imbecillitatis callide deuitant; aiunt imparatis multa eorum quæ objectabantur non satis liquere; petunt sua responsa

5.
Berzei cum
Rabinis di-
sputatio.

C in

in diem alterum differri. Verùm interea perfidi communi sententia decernunt. Se nunquam deinceps in arenam cum Berzeo venturos, audituros tantum, interroganti nihil responsuros, nempe quod Marte se nimium impari cum eo congredi sentirent. Iosephus ipsemet Rabbiorum alter Patrem adit, rogat per quicquid est, parcat in posterum suos turpi verecundia onerare præsertim publicè; sibi vero priuatim velit æquior esse ac mitior, vt quem habeat absequentem discipulum, quamvis alioqui longo vsu sacrorum codicum eximie tritum. Suorum non paucos sequè imprimis salutari fonte initiatum iri percipide, nisi obftet metus infimæ egestatis, quæ prorsus de malè partorum restitutione, subsequutura sit. Hæc ne vafre ab eo existimentur dicta, eadem, Christianis, mauris, suisque hebraeis non semel repetijt, sapientiam Berzei magnificè prædicans & soliditatem legis Christianæ, quod item Salomon, eò profitebatur exploratiùs, quò ex singulari, & crebra cum Berzeo disputatione, mutus semper, & victus exierat. Rogatus itaque ab suis discipulis, de Berzeo testatus est multis commissionibus tentasse se passim plurimos diuinorum magistros, & scripturarum interpretes, parem noui huius Ordinis hominibus probasse neminem, proin Malacæ Xauerio, Berzeo Ormuzij doctrinæ palmam coactum cedere, sibi que omnino persuasum, tantam supra humanam scientiam, Dei opus esse: his ab hoste apud suos præstanti, docto, pertinaci testimoniis luculentis creuit mirificè Berzeus, auctoritate & obseruantia, quam multo excelsior sanctimoniarum fama cumulabat. Rogabatur itaque ad mensam sæpius ab Iudæis diuina ex eo audire cupidis; nec abnuebat, modo non alij apponerentur cibi, quam quos soliti erant vulgò ponere Christiani, aduocabatur & in synagogas, vt ad populum diceret, iamque in spem venerat, legendum se ab iis interpretem veteris testamenti, quæ idcirco euentu caruit, quod ex multis ad Christum conuersis, veriti sint, ne synagoga fieret solitudo. Quæ illos etiam exciuit causa, vt vicinis circum ex vrbibus euocarent Rabbinos, quicumque excellissent scientiæ nomine, & cum Berzeo illos committerent, sed suggestit semper famulo suo Deus responsa quæ vincerent. Et quamvis esset ingenio potens, sed ab nonnullis iure creditum est, illam sapientiam ineluctabilem, aduersus peritissimos linguæ ritusque Indæici, non aliunde ipsi quam diuinitus adfuisse, nec studio partam, sed cælo affusam. Quod totum eius tempus, tot ministeriis & tam operosis occupatissimum, vix ipsi ad cibum interualla præberet aliqua nedum ad euoluendos libros; nec nobis constiterit cum hebraicas literas in Europa vel in India didicisse. Certo quidem censebant Lusitani diuino munere id ei collatum, magnoque applausu celebrabant; nec minor Iudæos admiratio subibat, cum loci vnus quæ sita expositione, depromi sibi capitis integri explanationem improuisam ab eo audirent, germaniorem multo, quam quibus longæui ipsorum doctores satisfacere solerent quærentibus. Augebant dictorum admirationem, scribentis lucubrationes; illa præcipuè quam de angustissima Triade

de, Messiaëque aduentu edidit, eam referens concertationem quam cum duobus, quos dixi, Rabbini habuerat: hanc ego hic redderem, nisi eius prolixitas modum historiæ exiret; digna est enim omni luce, Theologorum argumentis egregiè fulta, digesta perspicuo, aptoque ordine; cæterum eloquens & neruosa; ea tamen sui deiectione tam modesta & obseruantia in aduersarios tam grata, vt scriptoris virtutem representet, præclaro eius ingenio haud paulo clariorem. Iam etsi non paucis hebræorum Iudaicam exemit perfidiam, sed operæ meritum fructus satis maligne pensauit: eorum pars maxima, illo tanquam natiuæ obstinationis quo laborant durata callo, sequi lucem agnitam detrectauit. Aliis acerbum querentibus, nummorum millia quindecim lucris parta iniustis reddere; aliis patrias æmulantibus leges, & maiorum vestigiis ad mortem inharere; quibusdam stolidi suspensis expectatione, complurium è suis, qui iam triennium in monte Sion Messiam opperiebantur.

Longe alio Marte, sed gloriosius, cum Mauris pugnatum est, nec sine grauibus Berzei periculis; pungebat illos peruagata in vulgus concionibus Berzei, sectæ suæ infamis turpitudine; fiebatque in dies vilior, & victi certâ persuasione quidam ab ea recesserât. Damnis ergo peioribus, & collabenti famæ obuiam ituri conueniunt; statuunt Berzeum prouocatione laceßere. Haud quidem ad disputandam causam (quod lex vetabat Mahometis.) Sed ad experimenti noui periculationem ex qua se victores euafuros putabant. Hujus delirij auctorem habuere quendam è suis Peripateticum, medicum & ex horoscopis conjectorem nominatissimum. Quem reuerentur sanctimoniam titulo, longissima inedia captato, hic nempe titulus inter mauros apotheosi homines consecrat, etiam in viuis degentes; adsunt igitur prouocationis ad Berzeum interpretes. Aiunt secum ab eo periniquè agi, defensionis expertes impugnari. Mahumetem cauisse, ne quis nisi armata disputatione, de ipsius lege contenderet, vetari se aliter ejus argumenta quam ense ac telis retundere. His niti Alcorannum virilibus præsidijs, non lingua sceminea, & ventosa; ignorare ipsum aliud armorum genus præter stylum, & linguam (in quo tamen si tantum liberet non defuturos sibi quantocumque ingenio pares) proinde cum illo diuersis conditionibus agendum, quæ iure vtrinque accipi deberent: non longè Persidem Ormuzio abesse; illuc Berzeus, illuc Astrologus (qui hanc mouerat stropham se conferrent, in montem vterque secederent, sterilem, aqua, herbaque destitutum, concluderentur ambo eadem specu, & nocturna diurnaque custodia prohiberetur ad eos com meatu omnis escarius; qui viribus integris, & constanti vigore ferret in diuina, cælo iudice victor haberetur; fallax alter, & quam profitebatur mendax, & falsa lex. Huic nempe commento, Maurus altrui volebat veram, & indubitatam de religione sententiam; hic rependam est animo, Berzeum cum à Xauerio Ormuzium missus est, obedientiæ seuerissimo præcepto vetitum, ante triennium illa insula exi-

6.
Disputatio-
nes aduersus
Mauros.